

Terug naar Langeveld ..? Nee... (maar toch ...)

Joop Berding

Bij de presentatie van de heruitgave van Langevelds
Scholen maken mensen – Telos 2026

Dokhuis / NIVOZ Rotterdam
20 mei 2026

www.joopberding.com
www.joopberding.com/Langeveld

Martinus Jan Langeveld

Scholen maken mensen

Met een inleiding door Joop Berding

M.J. Langeveld – een vergeten pedagoog (?)

- ‘Pedagoog des Vaderlands’ – 1905-1989
- Fenomenologische pedagogiek, wat was dat ook al weer...
- Beroemd en berucht: de *Beknopte theoretische pedagogiek*
- *Scholen maken mensen*: de kracht van Langevelds praktijkbetrokken denken
- De teloorgang van dit denken

Scholen maken mensen in een notendop

- Wat typeert *Scholen maken mensen*?
- Een antropologisch-pedagogische visie op de school:
 - Kinderen als leerlingen maar eerst als kinderen
 - De leerkracht als 'amfibie'
 - De school als 'de weg van het kind'

Een strijdbaar boek: enkele typerende citaten

De leraar die zich al vroeg vastlegt in het kunstharspreparaat van zijn vaststaande methodiek, heeft zich niet alleen als leraar, maar ook als mens al heel vroeg in een vaste vorm gegoten. Dit soort leraar blijft inderdaad jong, zo jong als de mummie van een liefelijke, veelbelovende, maar helaas zeer jong gestorven prins.

Het leermiddel dat het kind wil brengen tot schitterende prestaties door het te kluisteren in de galeien van de didactiek en, precies zoals het in de boekjes staat, tot goede rapporten en geslaagde examens wil brengen, is pedagogisch verwerpelijk.

[Er] gebeurt in de school veel meer dan alleen maar systematische overdracht. Want heel veel en daaronder het voornaamste is niet voor systematische overdracht vatbaar; het is 'in de atmosfeer', het moet 'mee-beleefd' worden, de kunst moet afgekeken worden. De sfeer van een klas, de echte goedheid van een mens, de innerlijke vrijheid, de moed om zich te geven enzovoort - dat alles kan de school laten zien, maar niet - o, zeker niet! - systematisch!

De omvangrijkste studies over de psychologie van het leren zullen ons niet veel verder brengen, zolang zij zich bezighouden met een leren, dat geen situatie tot achtergrond heeft of dat enkel laboratoriumonderzoek blijft, dat maar heel in het vage een analogie vertoont met de levendige uitwisseling van gedachten, die bestaat in het proces van leren en doceren, en van doceren en leren.

Wij moeten als opvoeders de moed hebben, onvolledig te zijn, om het kind niet te laten verstikken in onze eeuwige bevoogding en gedrijf. Wij moeten het zelfvertrouwen van het kind beschouwen als zijn fundamenteelste eigen bezit en daarom het kind ook zelf zijn gang laten gaan, d.w.z. het zelf zijn leven laten leven, op eigen risico en met eigen winst. Een school, die volledig georganiseerd is, behoort dus tot het ergste kwaad. Hier heeft men het pendant van de verwaarlozing.

Een 'verborgen plaats'
in het leven van het
kind ...

[De school] is en blijft een overgangsstadium en daarom moet zij zich niet alleen verdedigen tegen de wereld van de volwassenen, maar zij moet daarop ook een voorbereiding zijn. Of zij dit kan, is niet alleen van haarzelf afhankelijk. Het kan er zó slecht met de wereld uitzien, dat een voorbereiding hierop sounteneurswerk zou betekenen. Daarom is dit plekje vrede steeds weer een gebied waarvoor gestreden zal moeten worden.

Terug naar Langeveld ..?

- Nee ... maar toch ...
- De pedagogiek gaat vóór de didactiek uit (en nog voor heel veel meer)
- Zonder de vraag: 'Waartoe voeden we op en onderwijzen we?' robotiseert dit bij uitstek menselijke domein
- Een (her)bezinning op de 'antropologie van het kind' is dringend gewenst
- Tégen het machine-denken en de 'papieren pedagogiek', vóór het leven

Tot slot: de actualiteit van Langevelds inzichten

- De 'verborgen' plaats in het leven van het kind
- Het recht van het kind om risico's te nemen
- Vrijheid van pedagogisch gedrijf
- Weg met het keurslijf van de didactiek en methodeslavernij
- Een krachtig pleidooi voor de goede opgeleide, cultureel breed-georiënteerde leerkracht

En daarom deze heruitgave!

Met dank aan allen die dit mogelijk maakten!

Stellingen, ontleend aan *Scholen maken mensen*

1. De school moet de maatschappij niet zomaar binnenlaten, maar gefilterd: wat is wel en wat is niet van waarde?
2. We moeten af van onderwijskundig 'gedrijf'.
3. Mensen maken scholen!